

כונס לתוך שטח שלו ארבע אמות, ובונה שם את הכותל.⁽⁷⁾

היה מקום הכותל שלו ושל עבודה זרה, 99-ב שחצי עובי הכותל היה בתוך רשותו וחציו השני בתוך רשות העבודה זרה — נידון מחצה על מחצה. אותו מחצה השייך לו נחשב בתוך הארבע אמות שצריך לכנוס.

אם, למשל, היה עובי הכותל שתי אמות, אינו צריך לכנוס לתוך שלו אלא שלש אמות, מלבד האמה של הכותל ששייכת לו.⁽¹⁾

אבניו ועציו ועפריו של אותו הכותל שנפל⁽²⁾ **מטמאים כשרץ,**⁽³⁾ שמטמא במגע אך לא במשא. **שנאמר "שקץ תשקצנו",** נקט הכתוב לשון שקץ לומר שדינו הוא כשרץ.

רבי עקיבא אומר: מטמאים אף במשא כנדה. כשם שהנושא נדה או זב או זבה נטמא, כך הנושא עבודה זרה נטמא. **שנאמר**

שנאמר על ידי הנביא ישעיה [ל כב] שיש לעבודה זרה דיני טומאה כנדה.

"וטמאתם את צפוי פסילי כספך, ואת אפדת מסכת זהבך.

תזרם — כמו דוח [נדה].

צא — תאמר לו."

ודרשינן: מה נדה מטמאה במשא את האדם הנושאה, אף עבודה זרה מטמאה במשא, את הנושאה בטומאת משא.

גמרא:

תנן התם במסכת עבודה זרה: מי שהיה כותלו כמורך לעבודה זרה שהיה אותו כותל משותף גם לבית עבודה זרה, ונפל — אסור לו לבנותו, שהרי מהנה הוא את העבודה זרה בכך.

כיצד יעשה?

קתני עציו ואבניו מטמאין כשרץ.

2. למאן דאמר במסכת עבודה זרה דע"ז שנשתברה מאליה מותרת, צריך לומר דהכא מיירי שהשתחווה הגוי לכל אבן ואבן ולכל עץ ולכל עפר ואח"כ בנה מהם הכותל, דהוי כל אבן לחוד עבודה זרה שלמה. תוד"ה אבניו בשם ירושלמי.

3. כתבו הראשונים עפ"י הירושלמי, דמכאן משמע שהכותל עצמו היה נעבד. שאם היה רק בית לעבודה זרה הרי הוא כמשמשי ע"ז דמבואר לקמן דאפילו רבי עקיבא מודה דאינם מטמאין אלא כשרץ.

7. ולא יניח המקום פנוי שנמצא מרחיב גבול העבודה זרה אלא יעשה שם בית כסא [ללא מחיצות] או ממלא שם קוצים, גמ' עבודה זרה מז, ב.

1. והירושלמי מפרש שהישראל מותר בחצי הכותל השייך לו, ונוטל מחצה העצים והאבנים. וכתב הר"ן במסכת עבודה זרה [כ ב בדפי הרי"ף], דזה דוקא כשהישראל מכיר את האבנים שהיו בצד שלו. אבל אם אינו מכיר, הכל אסור משום דבדאורייתא "אין ברירה", שאי אפשר לחלק את האבנים בינו לבין העבודה זרה ולומר שהתברר שמגיע לו את חלקו, שלא נאסר. ועוד כתב הר"ן דפשט המשנה משמע כרש"י. שהרי קודם הזכיר מחצה על מחצה. ורק אח"כ

האבן. לפי שגם הם נחשבים כמצויים מ"תחת לעבודה זרה", על אף שאין העבודה זרה מכבידה עליהם, שהרי היא נמצאת על האבן, והאבן עצמה יושבת על גבי יתידות, ואינה יושבת על הכלים.

ורבנן סברי: עבודה זרה הרי היא כשרץ — מה שרץ לא מטמא באבן מסמא את הכלים שתחת האבן, אף עבודה זרה לא מטמאה באבן מסמא את הכלים שמתחתיה.

והוינן בה: ולרבי עקיבא, למאי הלכתא איתקש עבודה זרה לשרץ?

ומתריצין: למשמשין. שהכלים המשמשין את העבודה זרה מטמאים רק במגע כשרץ, אך לא במשא, ולא באבן מסמא.

ותו הוינן בה: ולרבנן — למאי הלכתא איתקש עבודה זרה לנדה?

ומתריצין: למשא. כדאמר רבה דלכולי עלמא עבודה זרה מטמאה במשא דזה ילפינן מנדה. ומכל מקום, אינה מטמאה לגמרי כנדה, שאין העבודה זרה מטמאת באבן מסמא, שעל זה הועיל ההיקש לשרץ — למעטה מאבן מסמא.

"תזרם — כמו דוח". הוקשה עבודה זרה לנדה: מה נדה מטמאה במשא את הנושא אותה, אף עבודה זרה מטמאה במשא.

אמר רבה: "תזרם" דאמר קרא הכי ביאורו: נכרינהו, הרחיקהו מינך, כזר. והמשך הכתוב: "צא תאמר לו" — "הכנס" אל תאמר לו.⁽⁴⁾

ואמר רבה: במשא — כולי עלמא לא פליגי דמטמאה עבודה זרה. דהא אתקש לנדה בקרא ד"תזרם כמו דוח".

כי פליגי באבן מסמא [מלשון "מושמה"], שהיא אבן אשר שמו אותה מעל גבי יתידות, וכלים תחתיה, והעבודה זרה מעל האבן.

והכי פליגי:

רבי עקיבא סבר: כך אומר לנו ההיקש:

עבודה זרה הרי היא מטמאת כנדה.

מה נדה מטמאה באבן מסמא, שאם ישבה הנדה על האבן, אעפ"י שלא הכבידה על הכלים, טמאים הכלים [דילפינן מזב, דכתיב בו "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו [של הזב] יטמא"⁽⁵⁾] — אף עבודה זרה מטמאה באבן מסמא את הכלים שתחת

לענין שאינה מטמאה לאברין. ולכן, הוא מפרש קרא ד"תזרם כמו דוח" לומר שיש להרחיק מאד את הע"ז, ולדרוש ההיקש לנדה לחומרא, שתטמא במשא. אע"ג דבשאר מילי דרבנן דרשינן לקולא. תוס' ד"ה אמר.

5. רש"י. ומוסיף המאירי שלשיטת רש"י אפילו אין האבן נוגעת כלל בכלים אלא מונחת על

4. יש שמחזקו דברי רבה מהגירסא דמאי קמ"ל רבה. ור"ת היה גורס, ומפרש דמימרא זו של רבה קשורה למימרא שלאחריה. דמפרש פלוגתיהו דרבנן ורבי עקיבא דלכולי עלמא עבודה זרה מטמאה במשא.

דלכאורה יקשה מהמבואר בסוף סוגיין [לקמן פג ב] דטומאת ע"ז הואיל והיא דרבנן מקשינן לקולא. וא"כ היה לו להקיש לשרץ לגמרי דאף במשא לא תטמא, ואילו את ההיקש לנדה נלמד

מחלקים חלקים אין כל חלק ממנה בנפרד מטמא, אלא כשהיא שלימה.

ומקשינן: ואלא הא דבעי רב חמא בר גוריא: עבודה זרה — ישנה, יש לה טומאה, לאברין או אינה, אין לה טומאה לאברין? תיפשוט ליה מהא דאמרן דלרבנן אינה לאברין?

ומתריצין: רב חמא בר גוריא — אליבא דרבי עקיבא בעי לה, שהוא מקיש אמנם עבודה זרה לנדה לענין אבן מסמא. אלא שיש להסתפק לפיו האם גם לקולא, לטהרה, שלא תטמא לאברין כנדה, מקשינן לה לנדה, או שמא רק לחומרא מקשינן, ולא לקולא.⁽⁸⁾

ורבי אלעזר אמר: באבן מסמא — דכולי עלמא לא פליגי דלא מטמאה עבודה זרה.⁽⁹⁾ כי פליגי במשא.

ומקשינן לרבנן: ולוקשה רחמנא את העבודה זרה לנבלה, שאף היא מטמאה רק במשא ולא באבן מסמא. ושוב לא נצטרך להקיש עבודה זרה לשרץ למעט מאבן מסמא?⁽⁶⁾

ומתריצין: אין הכי נמי. אכן היה אפשר ללמוד שאין עבודה זרה מטמאת באבן מסמא מהיקש לנבילה.

אלא, לכך הקישה התורה לנדה, כדי ללמד דבר נוסף:

מה נדה אינה מטמאה לאברין, שאם נחתך אבר מהנדה אין עליו טומאת נדה [אלא טומאת אבר מן החי, כאבר הנחתך משאר אדם. וההבדל ביניהם, שאבר הנחתך מהנדה מטמא רק במשא ובאהל, אך לא באבן מסמא]⁽⁷⁾ — אף עבודה זרה אינה מטמאה לאברין. שאם היתה העבודה זרה מורכבת

לומר שהיא מטמאה גם במשכב ומושב. ואילו נבלה אינה מטמאה במשכב ומושב. ותירצו דלא שייך משכב ומושב רק באדם הראוי לכך, אבל עבודה זרה אינה בת משכב ומושב.

7. והרמב"ם בהל' מטמאי משכב ומושב פ"ח ה"ד מפרש הא דנדה אינה לאברין לענין אויר כלי חרס. שנדה שהכניסה ידה או רגלה לאויר כלי חרס אינו נטמא בכך, אא"כ נכנסה כולה לתוך הכלי.

והראב"ד שם מפרש לענין טומאת מדרס, שאם הניחה ידה או רגלה על המשכב אינו נטמא אא"כ נשענה ברוב כחה עליו.

8. והתוס' בד"ה ולרבי עקיבא, מפרשים האיבעיא, דשמא אין ללמוד מנדה, דלא דמי

היתדות מעליהן נטמאים הכלים.

והתוס' בד"ה באבן, הקשו עליו דאבן מסמא משמעה אבן כבידה מאד שצריכה שימה [כדמוכח מקרא שמביאה הגמרא במסכת נדה על אבן מסמא "והיתית אבן חדא ושמת על פום גובא"], ואם האבן מונחת ע"ג יתדות, הלא אפילו דף המונח על היתדות דינו כן, ומה ענין כובד האבן לכאן?

אלא, פירשו, שהאבן הכבידה מונחת על הכלים, והנדה יושבת על האבן. והחידוש באבן מסמא הוא שאעפ"י שהנדה אינה מוסיפה כובד ניכר על הכלים, שהרי עיקר הכובד הוא של האבן, מכל מקום הם טמאים כדין מושב הנדה המטמא אפילו היו הרבה מושבים האחד תחת השני.

6. הקשו הראשונים דלמא לכך הוקשה לנדה,

אלא, להכי איתקש לנדה, לומר לך: מה נדה אינה, אין טומאתה לאברין — אף עבודה זרה אינה לאברין.

ומקשינן: אלא, הא דבעי רב חמא בר גוריא: עבודה זרה ישנה לאברין או אינה לאברין? תיפשוט ליה מהא דאמרן, כי בין לרבנן בין לרבי עקיבא, דאינה מטמאה עבודה זרה לאברין?

ומתריצין: רב חמא בר גוריא — כרבה מתני לה לפלוגתא דרבנן ורבי עקיבא. ובעי לה אליבא דרבי עקיבא, כדמתריצין לעיל אליבא דרבה.

מיתיבי: תניא: עבודה זרה הרי היא מטמאה כשרין, וגם משמשיה מטמאים כשרין.

רבי עקיבא אומר: עבודה זרה מטמאה כנדה, ואילו משמשיה מטמאים כשרין.

בשלמא לרבי אלעזר, ניהא הא דקתני בדברי תנא קמא דעבודה זרה כשרין. שהרי לדבריו אכן סברי רבנן דעבודה זרה אינה מטמאה במשא ודינה לגמרי כשרין.

אלא לרבה, קשיא. שלדבריו אפילו לרבנן מטמאה עבודה זרה במשא, ואם כן אין דינה כשרין?

ומתריצין: אמר לך רבה: מי אלימא הך ברייתא ממתניתין במסכת עבודה זרה,

רבי עקיבא סבר: עבודה זרה הרי היא כנדה — מה נדה מטמאה במשא אף עבודה זרה מטמאה במשא.

ורבנן סברי: כשרין — מה שרין לא מטמא במשא אף עבודה זרה לא מטמאה במשא.

והוינן בה אליבא דרבי אלעזר שהעמיד את מחלוקתם של רבנן ורבי עקיבא רק בטומאת משא ולא באבן מסמא: ורבי עקיבא, למאי הלכתא איתקש עבודה זרה לשרין?

ומתריצין: למשמשין שאינם מטמאין במשא.

והוינן בה: ורבנן, למאי הלכתא איתקש עבודה זרה לנדה? שהרי טומאתה לגמרי כשרין.

ומתריצין: לומר לך: מה נדה אינה לאברים אף עבודה זרה אינה לאברים.

א-19 ומקשינן: ורבי עקיבא, למאי הלכתא לאיזה ענין איתקש עבודה זרה לנדה, על אף שאינה דומה לה ממש?

שהרי רק למשא הוקשה ולא לאבן מסמא, ואמאי לא לוקשיה עבודה זרה לנבלה, שדומה אליה בהלכותיה לגמרי, ששניהם מטמאים במשא ולא באבן מסמא?

ומתריצין: אין הכי נמי שיכול היה הכתוב להקשיה לנבילה!

מטמאה דהא איתקש לשרין. ולפי"ז לא גרסינן לקמן "ורבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרין למשמשיה", דהא איצטריך למעטה מאבן מסמא.

לאברי נדה כי אין אדם יכול להחזירם. אבל אברי ע"ז יכול האומן להחזירם.

9. יש גורסים כאן "דכולי עלמא לא פליגי דלא